

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-301-2-38>

Сержант Людмила, молодша наукова співробітниця
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Рильського НАНУ

Традиція народного мистецтва як фактор становлення стилю української порцеляни та фаянсу ХХ століття

Ключові слова: порцеляна, фаянс, національний стиль, форма, декор, гончарство.

Liudmyla Serzhan, a junior research fellow at the Department of Visual, Decorative and Applied Arts at the Maksym Rylskyi Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, NAS, Ukraine

The tradition of folk art as a factor in the formation of the style of Ukrainian porcelain and earthenware of the 20th century

Abstract: The formation of the national style in the art of Ukrainian porcelain and earthenware of the 20th century was based on the national artistic tradition of folk art, its form and decor, in particular pottery. They were used by artists in modernist inspirations.

Key words: porcelain, earthenware, national style, form, decor, pottery.

Українська порцеляна та фаянс ХХ ст. характерні стильовою різноманітністю, глибоким переосмисленням європейських мистецьких стилістичних напрямків – модерну, ар деко, авангарду, функціоналізму. В той же час, впродовж усього ХХ століття відбувалася постійна робота над пошуком національного стилю цього виду декоративного мистецтва, його виражальних засобів, знакових художніх форм, які б відповідали національній художній парадигмі, відображали б духовний поступ народу й ідею культурного відродження.

Різним аспектам цієї проблематики, виходячи з її актуальності й важливості для становлення модерного українського декоративного мистецтва, присвятили свої дослідження Л. Долинський, Ф. Петрякова, В. Щербак, Н. Глухенька, В. Ханко, Т. Кара-Васильєва, Р. Шмагало, О. Школьна, О. Корусь та ін.

Завдання вироблення власного стилю в мистецтві порцеляни та фаянсу відповідали утвердженню національної культури, духовним запитам суспільства, його потребі національної самоідентифікації та самовираження. У цьому процесі, на різних його етапах, важливу роль відіграли наступні фактори: освітня політика навчальних закладів – Миргородської художньо-промислової школи, Межигірського художньо-керамічного технікуму, Одеського художнього училища, Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва;

діяльність тресту Укрфарфорфаянс та Українського науково-дослідного інституту фарфоро-фаянсової промисловості; робота Секції декоративного мистецтва Спільки художників України; діяльність художніх рад підприємств; творчі пошуки художників над розробкою моделей масової продукції та індивідуальних виставкових творів.

В процесі творчості художники звертались як до загального ідейно-філософського надбання народного мистецтва, так і до матеріальних пам'яток різних його видів, зокрема гончарства. Пристосування традиції до нового матеріалу, який вирізнявся особливими естетичними якостями й вимагав продуманості й точності художніх рішень, відбувалося через глибоке переосмислення творчих надбань попередніх поколінь шляхом стилізації традиційних формальних, пластичних і декоративних рішень на засадах модерністської естетики ХХ ст. Народне гончарство стало джерелом творення багатьох оригінальних форм посуду, позначилося на особливостях асортименту. Форма горщика прослідковується у моделюванні форм чайників, ваз, цукорниць, чашок. Форми макітри, миски, кухля, глечика – у чайному і столовому посуді, комплектах для традиційних страв – галушок, вареників, млинців, молока, узвару. Форма тикви, глека, куманця, штофа стала джерелом інспірацій у моделюванні декоративного посуду (тв. І. Віцька, П. Щербаноса, М. Козака, Б. П'яніди). Фігурний гончарський посуд та глиняна іграшка знайшли втілення у творах порцелянової та фаянсової пластики, тематичних фігурних композиціях, посуді для напоїв, сувенірній продукції (тв. О. Сорокіна, В. та М. Трегубових, П. Печорного, І. Сеня, В. Щербини, О. Рапай). Народна орнаментика кераміки, декоративного розпису, зокрема петриківського, ткацтва, вишивки слугувала джерелом нових декоративних рішень з яскравим національним колоритом (тв. М. Тимченко, В. Павленко, Г. Павленко-Черниченко, К. Гапонюк, А. Хитько).

Стиль української порцеляни та фаянсу ХХ ст. вирізняється своєрідністю та художньою цілісністю, відповідав культурно-соціальному контексту свого часу.

